או דילמא בר מאמה יסוד ואמה סובב תיקו: ואם היו שניהן שוין הממונה אומר להם הצביעו וכו': תנא הוציאו אצבעותיכם למנין ונימנינהו לדידהו מסייע ליה לרבי יצחק דאמר רבי יצחק [א]אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה דכתיב [1]ויפקדם בבזק מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא ודילמא שמא דמתא הוא כדכתיב [2]וימצאו א)אדוני בזק אלא מהכא [3]וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים אמר רבי אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו שנאמר [4]והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ב)רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר אמר רבי שמואל בר נחמני ר' יונתן רמי כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים וכתיב אשר לא ימד ולא יספר לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום ג)רבי אמר משום אבא יוסי בן דוסתאי לא קשיא כאן בידי אדם כאן בידי שמים ד)אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור מתעשר מעיקרא כתיב ויפקדם בבזק ולבסוף כתיב ויפקדם בטלאים ודילמא מדידהו א"כ מאי רבותא דמילתא [5]וירב בנחל ה)אמר ר' מני על עסקי נחל בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול [6]לך והכית את עמלק אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה ואם אדם חטא בהמה מה חטאה ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו יצאה בת קול ואמרה לו [7]אל תהי צדיק הרבה ובשעה שאמר לו שאול לדואג [8]סוב אתה ופגע בכהנים יצאה בת קול ואמרה לו [9]אל תרשע הרבה אמר רב הונא ו)כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו שאול באחת מאי היא מעשה דאגג והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים אמעשה דאגג כתיב [10]נחמתי כי המלכתי את שאול למלך דוד בשתים מאי נינהו דאוריה ודהסתה והא איכא נמי מעשה דבת שבע התם אפרעו מיניה דכתיב [11]ואת הכבשה ישלם ארבעתים ילד אמנון תמר ואבשלום התם נמי אפרעו מיניה דכתיב [12]ויתן ה' דבר ז)(בעם מן הבוקר) ועד עת מועד ח) התם לא אפרעו מגופיה התם נמי לא אפרעו מגופיה לאיי אפרעו מגופיה ט)דאמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ופרשו הימנו סנהדרין ונסתלקה הימנו שכינה דכתיב [13]ישובו לי יראיך ויודעי עדותיך וכתיב [14]השיבה לי ששון ישעך והא אמר רב קבל דוד לה"ר כשמואל דאמר לא קבל דוד לה"ר ולרב נמי דאמר קבל דוד לה"ר הא איפרעו מיניה י)דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר לו דוד למפיבושת [15]אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה יצאה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות [16]בן שנה שאול במלכו ◎אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה כ)אחויאו ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש הדר חזא סיוטא בחלמיה אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו שאם תזוח דעתו עליו אומרין לו חזור לאחוריך אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו שנאמר [17]ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתיב [18]ויעל נחש העמוני ויחן על יבש גלעד וגו' ◎ל)ואמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק כל [ב]תלמיד חכם שאינו

או דילמא. לסמיכת רצפה תחתונה דמזבח נקיט להו לבד מיסוד וסובב שהוא שם קודש לסמיכת גגו: **ונימניניהו לדידהו.** לגלגולתם: **בבזק.** לשון שברי חרסים. נטל כל אחד ואחד חרס והשליך לפניו ומנו החרסים: **ויפקדם בטלאים.** צוה לקחת כל אחד טלה מצאן המלך ובאו למרחב ומנו הטלאים: **כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים.** אלמא אית להו מנין: **כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעיה.** כמה סמוך ומובטח ואין צריך לחלות ולדאג מכל רעה מי שהקב"ה בעזרו שהרי מצינו שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה לבטל מלכותו ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה: **דאוריה ודהסתה.** שהוסת למנות את ישראל בסוף ימיו וגרם לבא עליהם דבר: **דבת שבע.** שבא עליה: **ילד.** בנה הראשון: **לשון הרע.** על מפיבושת מפי ציבא: **האי אפרעו מיניה.** מדה במדה הוא הפסידו לחלק נחלתו והוא נפסד נחלת מלכות: **סיוטא.** מלאכי פחד מבהילים אותו: **לא נמשכה.** לאורך ימים: **שלא היה בו שום דופי.** משפחה ויתגאו המלכים היוצאים מזרעו על ישראל אבל דוד מרות המואביה אתא: **קופה של שרצים.** דופי משפחה: **נענש שאול.** לבא לידי דבר שעליו ניטל ממנו מלכות: **מפני.** שמתחילת מלכותו מחל על כבודו וגילה על עצמו שאינו כדאי למלוך: **וכתיב ויעל נחש העמוני.** ומסקנא דמילתא שאמרו ישראל מי האומר שאול ימלוך עלינו בתמיהה תנו (א) (את) האנשים ונמיתם והוא אמר לא יומת איש היום הזה: שאינו

התם איפרועי איפרעו מיניה. תימה מנא לן דלא הוה אותו פירעון נמי בשביל אוריה יש לומר מדלא כתיב אלא ואת הכבשה ישלם ועוד דכתיב ארבעתים דהיינו עבירה אחת דהיינו גילוי עריות דאי אתרווייהו אגילוי עריות דבת שבע ואשפיכות דמים דאוריה נענש בילד אמנון ותמר ואבשלום אם כן לא שילם ארבעתים: **ששה** חדשים נצטרע דוד וכו'. תימה לי א"כ שילם יותר מארבעתים ועוד דילמא מאי דנצטרע היינו בשביל מעשה דאוריה אי נמי אם נצטרע בשביל בת שבע נימא דחד מאינך דילד אמנון ותמר ואבשלום בשביל אוריה ומנלן דלא נענש בשביל אוריה וי"ל מדכתיב ואותו הרגת בחרב בני עמון ודרשינן בפרק ב' דקידושין (דף מג.) מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו ומה שהקשיתי א"כ הוה ליה טפי מארבעתים דילמא דאמנון ותמר בחד חשיב להו אי נמי דתמר ומה שנצטרע בחד חשיב להו דלא דמו לאחריני דילד ודאמנון ודאבשלום שמתו אבל דתמר לא הוה מיתה ועוד דבת יפת תואר היתה ומה שנצטרע ששה חדשים כיון שנתרפא לא הוה שקול כי הנך להכי איכא למימר דהנך תרתי חד חשיב להו: **והאמר** רב קיבל דוד לשון הרע. הא דלא פריך נמי מהא דחטא שאמר שירה על מפלתו של שאול כדאיתא פרק אלו מגלחין (מו"ק דף טז:) שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני וי"ל ההיא כשגגה חשיב ליה דכתיב שגיון לדוד לפי שאין אדם נתפס על צערו שהיה שאול רודפו: שתים

עין משפט
נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ד:

ב [מיי' פ"ז מהל' תלמוד תורה הל' יג טור י"ד ס"ס של"ד ש"ע י"ד סימן רמג סעיף ט]:

רבינו חננאל

הממונה אומר להם הצביעו. תנא הוציאו אצבעותיכם למניין. פיר' אחר שמוציאין כל אחד ואחד מקצת מאצבעותיו פתוחות והשאר קמוצות, פי' קפוצות וכוללן הממונה לחשבון. ומקיפין כמין (ב)כולייאר ונוטל מצנפתו של אחד מהן ויודעין שממנו הפייס מתחיל, היה אומר להן הוציאו כל אחד ואחד אצבעו כדי לעבור המינין על אצבעות, מכלל שגופם אסור למנות כר' יצחק דאמר אסור לימנות את ישראל אפי' לדבר מצוה, שנאמר ויפקדם בבזק. אלא מהכא וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. כלומר, כל אחד נותן לו טלה ומנה הטלאים וידע מספר בני ישראל. והללו הטלאים משל שאול. **כל המונה ישראל עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר.** והני מילי בזמן שישראל עושין רצון המקום, ואם לאו נספרים שנאמר והיה מספר בני ישראל, מכלל שיש מספר בהם. רבי אומר לא קשיא בידי שמים והיה מספר בני ישראל, בידי אדם לא ימד ולא יספר. **וירב בנחל על עיסקי נחל.** כלומר כבדה עליו גזירת שמים והיה אומר אם נמצא חלל במחנה מביאין עגלה ערופה, כל הנפשות הללו שהרגנו על אחת כמה שצריכין להקריב כדי להתכפר, לכן השאיר ממיטב הבהמה. יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה. **ובשעה שאמר שאול לדואג סוב ופגע בכהנים והמתה וגו',** יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה. **אמר רב הונא כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה שאול באחת כו'.** כלומר שאול כיון שעבד מעשה דאגג נענש ואמר הקב"ה נחמתי כי המלכתי את שאול. ואע"פ שהרג נוב עיר הכהנים אחרי כן, מקודם זה כבר כתיב נחמתי. דוד עבר בשתים, במעשה דאוריה, דכתיב, ואותו הרגת בחרב בני עמון. ומעשה[א]) דתמר ולא נענש עליהן (מגופו) [בגופו], מפני שמצא חן בעיני אלהים. אבל מעשה דבת שבע נענש בגופו שנצטרע ו' חדשים, וכשמואל דאמר לא קבל דוד לשון הרע, ובשביל כך נצטרע ומתו גם מבניו אמנון תמר ואבשלום. **ולרב** דאמר קיבל דוד לשון הרע איפרע מיניה, דאמר רב יהודה אמר [רב] בשעה שאמר דוד למפיבושת אתה [ו]ציבא תחלקו את השדה, יצתה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות. חלוקת רב ושמואל בשבת. מפני מה לא נמשכה מלכות שאול, מפני שלא היה בו שום דופי, שאין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו. שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו חזור לאחוריך. אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו, שנאמר ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתיב ויעל נחש העמוני וגו'. א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל תלמיד חכם

א) נ"ע מאי חטא דוד במעשה דתמר ואולי דטס"ה וצ"ל ודהסתה וכמו דאיתא בגמ'.

מסורת הש"ס

א) [את אדוני בזק], **ב)** גיר' ע"י רב נחמן סתמא, **ג)** גירסת ע"י רב אסי אמר ל"ק, **ד)** גיר' ע"י ר' חנינא בר אידי א"ש, **ה)** שבת נו., **ו)** ב"ק כ:, **ז)** [צ"ל בישראל מהבקר], **ח)** גי' ע"י הכא איפרעו מגופיה דאמר ר"י אמר רב וכו', **ט)** סנהדרין קז., **י)** שבת נו:, **כ)** בע"י חזא רבי נחמן, **ל)** בע"י אמר רבי משום ר"ש בן יוחאי,

גליון הש"ס

גמ' אר"ה כבן שנה. עי' ירושל' פ"ג דבכורים: שם ואר"י משום ר"ש בן יהוצדק. עיין כ"מ פ"ז הלכה י"ג מהל' ת"ת:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכתיב ויעל כו' תנו את האנשי' כו' תיבת את נמחק:

מוסף רש"י

דמיבזק. לשון כיתות (עירובין קד.).

תום' ישנים

ויפקדם בטלאים. שם מקום הוא לפי הפשט. **שאול באחת ועלתה בידו מאי היא מעשה דאגג.** קשה לרבינו בשאול נמי איכא שתים, שמתחילה קודם מעשה של אגג כבר ניחם הקב"ה כשהקריב העולה קודם שבא שמואל ואז אמר לו בקש ה' איש כלבבו וגו' [שמואל א יג, יד] וההוא הוה ליה לאיתויי. ואומר רבינו דאז לא הפסיד המלוכה לגמרי, שאז לא היה בדעת הקב"ה להעבירה אלא ממנו ולא מבניו, אבל במעשה דאגג ניחם אפילו מבניו. **ששה חדשים נצטרע דוד.** משום מעשה דבת שבע קאמר דהשיבה לי ששון ישעך כתב במזמור [נא] כאשר בא אל בת שבע ובירושלים הוה. וקשה לרבינו (דמקשי') [דילפינן] בחלק [סנהדרין קז, א] ששה חדשים נצטרע דוד מדכתיב [מ"א ב, יא] וארבעים שנה מלך בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך שלשים ושלש שנים, ובקרא אחרינא בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים בתחילת דברי הימים [א ג, ד] כשמונה בניו של דוד, ואותם ששה חדשים יתרים שחיסר הפסוק במקום אחר נצטרע, משמע שהיו בחברון. וי"ל דודאי אותה צרעת היתה בירושלים, ומה שנדלג באחד מן הפסוקים אותם ששה חדשים דחברון היינו להודיע שהיו ששה חדשים שלא היה במלכותו, לפי שאותם ששה חדשים היתרים על החשבון של שנים היה בחברון, נוח לו לדלגם יותר מלכתוב שמלך בירושלים ל"ב שנה וחצי. כך תירץ ה"ר אלחנן. אבל מספקא ליה (ש)אם מלך דוד מ' שנה שלימים ואותם ו' חדשים היו יתירים על המ', או הו' חדשים היו מן החשבון ול"ט שנה ואלי חשיב מ' שנה במקום אחר כי אינו רוצה למנות מקוטעות. **(לדברי האומר) [לרב דאמר] קבל הא איפרעו מיניה כו'.** תימה הא לא איפרעו מגופיה כמו במעשה דבת שבע לעיל, וא"כ הוה ליה למיחשב דוד בשלש. ואומר ה"ר יוסף דלא מהדר לאוקמי רב כהנא כרב, אלא דמסיים למילתיה דלרב נמי נפרע ממנו, ולשון הסוגיא משמע כן דהא (בכך שני) [סבר שנים] כשמואל דאמר לא קבל ובתר הכי קאמר ולרב כו'. ועוד י"ל דהפסק המלכות מזרעו שייך נמי לגופיה, אבל ילד ואמנון לא קרי מגופיה, וטעמא דהפסק מלכות שייך לגופיה יותר. **(לדברי האומר) [לרב דאמר] קבל כו'.** הקשה ה"ר אלחנן דמכל מקום לא מיתוקמא כרב דאמר בשבת בפרק במה בהמה [נו, א] כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה רק באוריה החתי, והכא קאמר דוד בשתים. ועוד קשה

תורה אור השלם

1. וַיִּפְקְדֵם בְּבָזֶק וַיִּהְיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אָלֶף: שמואל א יא ח 2. וַיִּמְצְאוּ אֶת אֲדֹנִי בֶזֶק בְּבֶזֶק וַיִּלָּחֲמוּ בּוֹ וַיַּכּוּ אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַפְּרִזִּי: שופטים א ה 3. וַיְשַׁמַּע שָׁאוּל אֶת הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת אִישׁ יְהוּדָה: שמואל א טו ד 4. וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי: הושע ב א 5. וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל: שמואל א טו ה 6. עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֵמַתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעֹלֵל וְעַד יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד שֶׂה מִגָּמָל וְעַד חֲמוֹר: שמואל א טו ג 7. אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה וְאַל תִּתְחַכַּם יוֹתֵר לָמָּה תִּשּׁוֹמֵם: קהלת ז טז 8. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדוֹאֵג סֹב אַתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וַיִּסֹּב דּוֹאֵג הָאֲדֹמִי וַיִּפְגַּע הוּא בַּכֹּהֲנִים וַיָּמֶת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נֹשֵׂא אֵפוֹד בָּד: שמואל א כב יח 9. אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְאַל תְּהִי סָכָל לָמָּה תָמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ: קהלת ז יז 10. נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת דְּבָרַי לֹא הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל יְיָ כָּל הַלָּיְלָה: שמואל א טו יא 11. וְאֶת הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתָּיִם עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא חָמָל: שמואל ב יב ו 12. וַיִּתֵּן יְיָ דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו 13. יָשׁוּבוּ לִי יְרֵאֶיךָ וְיֹדְעֵי עֵדֹתֶיךָ: תהלים קיט עט 14. הָשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי: תהלים נא יד 15. וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה תְּדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אָמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה: שמואל ב יט ל 16. בֶּן שָׁנָה שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ וּשְׁתֵּי שָׁנִים מָלַךְ עַל יִשְׂרָאֵל: שמואל א יג א 17. וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ מַה יֹּשִׁעֵנוּ זֶה וַיִּבְזֻהוּ וְלֹא הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ: שמואל א י כז 18. וַיַּעַל נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי וַיִּחַן עַל יָבֵשׁ גִּלְעָד וַיֹּאמְרוּ כָּל אַנְשֵׁי יָבֵישׁ אֶל נָחָשׁ כְּרָת לָנוּ בְרִית וְנַעַבְדֶךָּ: שמואל א יא א